

Program nauczania języka polskiego w klasach IV–VI szkoły podstawowej

Jutro pójdę w świat

Spis treści

- I. Charakterystyka programu nauczania
- II. Cele kształcenia – wymagania ogólne
- III. Treści nauczania – wymagania szczegółowe i przewidywane osiągnięcia uczniów po zakończeniu klasy VI
- IV. Sposoby osiągania celów kształcenia – metody, formy pracy, indywidualizacja
- V. Propozycje kryteriów oceny i metod sprawdzania osiągnięć uczniów
- VI. Cele wychowawcze i sposoby ich osiągania

I. Charakterystyka programu nauczania

*Program nauczania języka polskiego w klasach IV–VI szkoły podstawowej (przeznaczony dla drugiego etapu edukacyjnego) opiera się na założeniach nowej Podstawy programowej (Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej, Dziennik Ustaw, 24.02.2017, poz. 356) i jest z nią w pełni zgodny. Program został tak skonstruowany, aby proces kształcenia przebiegał systematycznie, kompleksowo i pozwalał na spełnienie wszystkich wymagań zapisanych w podstawie programowej. Jego realizację zapewniają podręczniki Hanny Dobrowolskiej i Urszuli Dobrowolskiej z serii *Jutro pójdę w świat*, gwarantując realizację wszystkich treści zapisanych w podstawie programowej.*

W proponowanym programie nauczania i podręcznikach została zachowana zasada stopniowania trudności w zakresie wiedzy (pojęcia, terminy) oraz umiejętności (odbiór i analiza

tekstów kultury, sprawności redakcyjne). Cykl podręczników został tak pomyślany, aby – uwzględniając aktualny rozwój psychofizyczny dzieci – łagodnie (stopniowo) wprowadzać uczniów na coraz wyższe etapy kształcenia literackiego, kulturowego i językowego. Program zakłada, że podmiotem wszelkich działań edukacyjnych jest uczeń z jego naturalną aktywnością, pasją, otwartością, chęcią do zabawy i kreatywnością. Uwzględniono w nim również zapisy dotyczące tempa przemian w wielu aspektach współczesnego życia. Nauczyciel może modyfikować program, tj. przesuwać realizację określonych treści w ramach podetapów, mając na uwadze potrzeby konkretnych uczniów oraz warunki funkcjonowania szkoły, a także potrzebę indywidualizacji procesu kształcenia.

1. Ogólne cele kształcenia w szkole podstawowej:

- łagodne wprowadzenie dziecka w świat wiedzy, przygotowanie do wykonywania obowiązków ucznia oraz wdrażanie do samorozwoju;
- dbałość o integralny rozwój biologiczny, poznawczy, emocjonalny, społeczny i moralny ucznia;
- wprowadzanie uczniów w świat wartości, w tym ofiarności, współpracy, solidarności, altruizmu, patriotyzmu i szacunku dla tradycji, wskazywanie wzorców postępowania i budowanie relacji społecznych sprzyjających bezpiecznemu rozwojowi ucznia (rodzina, przyjaciele);
- wzmacnianie poczucia tożsamości indywidualnej, kulturowej, narodowej, regionalnej i etnicznej;
- formowanie u uczniów poczucia godności własnej osoby i szacunku dla godności innych ludzi;
- rozwijanie kompetencji takich jak kreatywność, innowacyjność i przedsiębiorczość;
- rozwijanie umiejętności krytycznego i logicznego myślenia, rozumowania, argumentowania i wnioskowania;
- ukazywanie wartości wiedzy jako podstawy do rozwoju umiejętności;
- rozbudzanie ciekawości poznawczej uczniów oraz motywacji do nauki;
- wyposażenie uczniów w taki zasób wiadomości oraz kształtowanie takich umiejętności, które pozwalają w sposób bardziej dojrzały i uporządkowany zrozumieć świat;
- wspieranie ucznia w rozpoznawaniu własnych predyspozycji i określaniu drogi dalszej edukacji;
- wszechstronny rozwój osobowy ucznia przez pogłębianie wiedzy oraz zaspokajanie i rozbudzanie jego naturalnej ciekawości poznawczej;

- kształtowanie postawy otwartej wobec świata i innych ludzi, aktywności w życiu społecznym oraz odpowiedzialności za zbiorowość;
- zachęcanie do zorganizowanego i świadomego samokształcenia opartego na umiejętności; przygotowania własnego warsztatu pracy;
- ukierunkowanie ucznia ku wartościom.

2. Najważniejsze umiejętności kształcenia ogólnego w szkole podstawowej rozwijane u uczniów w trakcie nauki języka polskiego w klasach IV–VI:

- umiejętność związana z poprawnym i zrozumiałym komunikowaniem się w języku polskim (kompetencje językowe);
- umiejętność czytania – rozumienie, wykorzystywanie i refleksyjne przetwarzanie tekstów (w tym tekstów kultury) w zakresie umożliwiającym zdobywanie wiedzy, rozwój emocjonalny, intelektualny i moralny oraz uczestnictwo w życiu społeczeństwa;
- umiejętność poszukiwania, porządkowania, krytycznej analizy oraz wykorzystywania informacji z różnych źródeł (mediów);
- umiejętność kreatywnego rozwiązywania problemów ze świadomym wykorzystywaniem metod i narzędzi wywodzących się z informatyki oraz technik mediacyjnych;
- umiejętność pracy w zespole;
- umiejętność przyjmowania postaw społecznych (aktywność społeczna);
- umiejętność aktywnego udziału w życiu kulturalnym szkoły, środowiska lokalnego oraz kraju;
- umiejętność uczenia się (wszechstronnego samokształcenia);
- umiejętność przyjmowania postawy obywatelskiej, postawy poszanowania tradycji i kultury własnego narodu, a także postawy poszanowania dla innych kultur i tradycji.

3. Zadania nauczyciela języka polskiego w klasach IV–VI szkoły podstawowej:

- wprowadzenie w świat literatury poprzez rozbudzenie zamiłowania do czytania oraz działania sprzyjające zwiększeniu aktywności czytelniczej;
- ugruntowanie zainteresowań czytelniczych oraz wyposażenie w kompetencje czytelnicze potrzebne do krytycznego odbioru utworów literackich i innych tekstów kultury;

- kształtowanie postawy dojrzałego i odpowiedzialnego czytelnika przygotowanego do otwartego dialogu z dziełem literackim;
- tworzenie sytuacji sprzyjających rozwojowi zainteresowań uczniów i ich zdolności poznawczych;
- wychowywanie świadomego odbiorcy i uczestnika kultury, szczególnie dzieł literackich;
- rozwijanie poczucia tożsamości narodowej oraz szacunku dla tradycji;
- rozwijanie ciekawości świata, motywacji do poznawania kultury własnego regionu oraz dziedzictwa narodowego;
- kształtowanie postawy otwartości wobec innych kultur i szacunku dla ich dorobku;
- rozwijanie umiejętności komunikowania się w różnych sytuacjach oraz sprawnego posługiwania się językiem polskim w zależności od celu wypowiedzi;
- rozwijanie umiejętności formułowania myśli, operowania bogatym słownictwem oraz wykorzystywania go do opisywania świata i oceniania postaw ludzi zgodnie z zasadami etyki i kultury języka;
- kształcenie umiejętności posługiwania się różnymi gatunkami wypowiedzi ustnej i pisemnej niezbędnymi w dalszej edukacji oraz w różnych sytuacjach życiowych;
- kształtowanie samodzielności w docieraniu do informacji, rozwijanie umiejętności ich selekcjonowania, krytycznej oceny oraz wykorzystania we własnym rozwoju;
- wychowanie do przyjmowania aktywnych postaw w życiu i brania odpowiedzialności za własne czyny;
- stosowanie rozwiązań metodycznych, które zapewnią integrację kształcenia literackiego, językowego i kulturowego oraz rozwój intelektualny i emocjonalny uczniom o różnym typie inteligencji (organizacja zajęć zwiększających szanse edukacyjne uczniów zdolnych oraz zajęć zwiększających szanse edukacyjne uczniów mających trudności w nauce języka polskiego).

II. Cele kształcenia – wymagania ogólne

Cel kształcenia:

I. Kształcenie literackie i kulturowe

Wymagania ogólne

Uczeń:

- czyta i rozumie utwory literackie oraz inne teksty kultury;
- zna wybrane utwory z literatury polskiej i światowej;
- wypowiada się na temat utworów, wykorzystując potrzebną terminologię;
- uczestniczy w kulturze polskiej i europejskiej, szczególnie w jej wymiarze symbolicznym i aksjologicznym;
- dostrzega wartości: prawdy, dobra, piękna, szacunku dla człowieka, i kieruje się nimi;
- odnosi się z szacunkiem do przeszłości i tradycji literackiej jako podstawy tożsamości narodowej;
- poznaje wybrane dzieła wielkich pisarzy polskich w kontekście podstawowych informacji o epokach, w których tworzyli;
- interesuje się kulturą środowiska lokalnego i uczestniczy w wydarzeniach kulturalnych.

Cel kształcenia:

II. Kształcenie językowe

Wymagania ogólne

Uczeń:

- rozumie wartość języka ojczystego i jego funkcje w budowaniu swojej tożsamości oraz wspólnot: rodzinnej, narodowej i kulturowej;
- rozumie twórczy i sprawczy charakter działań językowych;
- odpowiada za własne zachowania językowe;
- zna podstawowe pojęcia oraz terminy służące do opisywania języka i językowego komunikowania się ludzi;
- porozumiewa się (słucha, czyta, mówi i pisze) w różnych sytuacjach oficjalnych i nieoficjalnych (także z osobami doświadczającymi trudności w komunikowaniu się);
- mówi poprawnie;
- pisze zgodnie z zasadami ortofonii oraz pisowni polskiej;
- ma wiedzę o elementach składowych wypowiedzi ustnych i pisemnych oraz ich funkcjach w strukturze tekstów i w komunikowaniu się.

Cel kształcenia:

III. Tworzenie wypowiedzi

Wymagania ogólne

Uczeń:

- wypowiada się, dbając o oddech, odpowiednią artykulację i brzmienie;
- wypowiada się w określonych formach wypowiedzi ustnych i pisemnych;
- wygłasza, recytuje i interpretuje głosem teksty mówione;
- wygłasza, recytuje teksty z odpowiednią dykcją, właściwie operując głosem;
- rozpoznaje intencje rozmówcy;
- wyraża odpowiednio głosem własne intencje;
- rozpoznaje język jako działanie (akty mowy);
- umiejętnie stosuje środki stylistyczne;
- dba o estetykę tekstu;
- właściwie organizuje tekst;
- zna podstawowe zasady retoryki (w szczególności argumentowania);
- rozpoznaje manipulację językową;
- tworzy teksty o walorach estetycznych;
- podejmuje samodzielne próby literackie.

Cel kształcenia:

IV. Samokształcenie

Wymagania ogólne

Uczeń:

- podchodzi z szacunkiem do wiedzy;
- z pasją poznaje świat;
- stosuje zdobyte wiadomości w praktyce;
- samodzielnie dociera do informacji;
- dokonuje selekcji oraz syntezy zdobytych informacji;
- wartościuje zdobyte informacje;
- rzetelnie korzysta ze źródeł wiedzy, stosując cudzysłów, przypisy i odsyłacze;
- szanuje cudzą własność intelektualną;
- uczy się systematycznie;
- porządkuje i pogłębia zdobytą wiedzę;

- ocenia pozyskane informacje [IV.3\)](#)
- porządkuje i porównuje informacje z różnych źródeł [IV.3\)](#)
- stosuje różne formy zapisu pozyskanych informacji [IV.2\)](#)
- poznaje życie kulturalne swojego regionu [IV.8\)](#)

KLASA VI		
I. Kształcenie literackie i kulturowe		
1. Czytanie utworów literackich		
Materiał nauczania	Zagadnienia (pojęcia, terminy)	Przewidywane osiągnięcia Uczeń:
utwory prozatorskie (w tym lektura obowiązkowa i uzupełniająca)	jak w klasach IV i V, a ponadto <ul style="list-style-type: none"> – utwór fantastycznonaukowy – utwór <i>fantasy</i> – nowela – dziennik – powieść – odmiany powieści (obyczajowa, przygodowa, detektywistyczna) – podtytuł – motto – puenta – wątek główny – wątki poboczne – fabuła – akcja 	jak w klasach IV i V, a ponadto <ul style="list-style-type: none"> – rozpoznaje charakterystyczne cechy gatunkowe: noweli, dziennika, powieści I.1.3) – podaje charakterystyczne cechy utworów fantastycznonaukowych i <i>fantasy</i> I.1.2) – rozpoznaje charakterystyczne cechy gatunkowe noweli, dziennika, powieści I.1.3) – rozpoznaje odmiany powieści (opowiadań), w tym powieść obyczajową, przygodową, detektywistyczną I.1.3) – omawia funkcje elementów konstrukcyjnych utworu: podtytułu, motta, puenty I.1.5) – wyodrębnia wątki I.1.13) – omawia przebieg akcji I.1.5) – wskazuje wątek główny i wątki poboczne I.1.13) – omawia wątki utworu I.1.13) – objaśnia znaczenia dosłowne i przenośne w tekstach I.1.15)
utwory poetyckie (w tym lektura	jak w klasach IV i V, a ponadto	jak w klasach IV i V, a ponadto <ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje podmiot liryczny I.1.9)

obowiązkowa i uzupełniająca)	<ul style="list-style-type: none"> – podmiot liryczny – przenośnia – ożywienie – apostrofa – anafora – pytanie retoryczne – zgrubienie 	<ul style="list-style-type: none"> – opowiada o uczuciach wyrażonych przez podmiot liryczny I.1.9) – zna i rozpoznaje w tekście poetyckim: przenośnię, ożywienie, apostrofę, anaforę, pytanie retoryczne, zdrobnienie, zgrubienie I.1.4) – objaśnia funkcję przenośni, ożywienia, apostrofy, anafory, pytania retorycznego, zgrubienia w tekście I.1.4)
I. Kształcenie literackie i kulturowe 2. Odbiór tekstów kultury		
Materiał nauczania	Zagadnienia (pojęcia, terminy)	Przewidywane osiągnięcia Uczeń:
teksty informacyjne, publicystyczne, reklamowe; dzieła teatralne, muzyczne, plastyczne, przekazy audiowizualne, programy radiowe	jak w klasach IV i V, a ponadto <ul style="list-style-type: none"> – fakt – opinia – cechy przekazów audiowizualnych – plan filmowy – audycja radiowa 	jak w klasach IV i V, a ponadto <ul style="list-style-type: none"> – słucha uważnie i ze skupieniem audycji radiowych I.2.10) – ogląda uważnie i ze skupieniem programy informacyjne, rozrywkowe, koncerty I.2.9), I.2.13) – rozumie, czym jest fakt i opinia I.2.6) – odróżnia informacje o faktach od opinii I.2.6) – wyodrębnia elementy dzieła telewizyjnego (np. scenariusz, reżyseria) I.2.9) – wskazuje cechy charakterystyczne przekazów audiowizualnych: programu informacyjnego, programu rozrywkowego, koncertu I.2.9) – nazywa tworzywo przekazów audiowizualnych (ruchome obrazy, warstwa dźwiękowa) I.2.9) – wyjaśnia, czym jest plan filmowy I.2.9)

		<ul style="list-style-type: none"> – rozróżnia rodzaje planów filmowych I.2.9) – wyjaśnia, czym jest adaptacja radiowa utworu I.2.10)
II. Kształcenie językowe 1. Gramatyka języka polskiego		
Zagadnienia (pojęcia, terminy)	Przewidywane osiągnięcia Uczeń:	
rzeczownik jak w klasach IV i V, a ponadto – temat fleksyjny, końcówka – rzeczowniki konkretne i abstrakcyjne	jak w klasach IV i V, a ponadto – oddziela temat rzeczownika od końcówki II.1.4) – wskazuje i nazywa oboczności (samogłoskowe i spółgłoskowe) w tematach rzeczowników II.1.4) – rozróżnia rzeczowniki konkretne i abstrakcyjne II.1.1)	
przymiotnik jak w klasach IV i V	jak w klasach IV i V	
czasownik jak w klasach IV i V, a ponadto – strona czynna i bierna – czasowniki przechodnie i nieprzechodnie	jak w klasach IV i V, a ponadto – rozróżnia stronę czynną i bierną czasownika II.1.5) – przekształca formy strony czynnej czasowników na formy strony biernej II.1.5) – przekształca formy strony biernej czasowników na formy strony czynnej II.1.5) – używa form strony czynnej i biernej czasowników odpowiednio do celu i intencji wypowiedzi II.1.5) – rozumie, czym są czasowniki przechodnie i nieprzechodnie II.1.5) – wskazuje czasowniki przechodnie i nieprzechodnie II.1.5)	
przysłówek jak w klasach IV i V	jak w klasach IV i V	
liczebnik jak w klasach IV i V	jak w klasach IV i V	

przyimek jak w klasach IV i V	jak w klasach IV i V
zaimek – znaczenie – rodzaje zaimków – zaimki nieodmienne	– rozpoznaje podstawowe części mowy odmienne: zaimek II.1.1) – odróżnia zaimki od innych części mowy II.1.2) – rozpoznaje i wskazuje zaimki w tekście II.1.1) – rozróżnia zaimki: rzeczowne, przymiotne, przysłowne, liczebne II.1.1) – odmienia wybrane zaimki II.1.4) – rozróżnia zaimki nieodmienne II.1.4) – poprawnie stosuje krótkie i długie formy zaimków osobowych II.1.4)
partykuła – nieodmienna część mowy – rodzaj i funkcja partykuły – pisownia partykuły <i>by</i>	– rozpoznaje podstawowe części mowy nieodmienne: partykułę II.1.1) – identyfikuje partykuły jako niesamodzielne części mowy, które zmieniają znaczenia wyrazów lub zdań II.1.2) – rozróżnia rodzaje partykuł II.4.1) – stosuje partykuły w wypowiedzeniach II.1.1) – określa funkcję partykuły II.1.1) – zna i stosuje w praktyce zasady dotyczące pisowni partykuły <i>by</i> II.4.1)
wykrzyknik – nieodmienna część mowy – rodzaj i funkcja wykrzyknika	– rozpoznaje podstawowe części mowy nieodmienne: wykrzyknik II.1.1) – identyfikuje wykrzykniki jako niesamodzielne części mowy służące wyrażaniu silnych stanów uczuciowych oraz jako wyrazy służące do wydawania poleceń II.1.2) – stosuje wykrzykniki w wypowiedzeniach II.1.1) – określa funkcję wykrzykników II.1.1)
spójnik – nieodmienna część mowy	– rozpoznaje podstawowe części mowy nieodmienne: spójnik II.1.1)

<ul style="list-style-type: none"> – rodzaje spójników – spójniki podrzędności 	<ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje spójniki jako niesamodzielne części mowy służące łączeniu wyrazów w obrębie zdania oraz zdań składowych II.1.1) – odróżnia spójniki od innych części mowy II.1.2) – rozpoznaje i wskazuje spójniki w tekście II.1.1) – określa funkcję spójników w wypowiedzeniu pojedynczym II.1.1) – rozumie funkcję spójnika w wypowiedzeniu złożonym II.1.1) – rozróżnia rodzaje spójników (wskazywanie stosunków współrzędnych lub nadrzędno-podrzędnych) II.1.1) – wymienia spójniki, przed którymi nie stawia się przecinków II.1.1) 	
<p>wypowiedzenie</p> <p style="text-align: center;">jak w klasach IV i V, a ponadto</p> <ul style="list-style-type: none"> – wypowiedzenie / zdanie pojedyncze i złożone – zdanie złożone współrzędnie i podrzędnie 	<p style="text-align: center;">jak w klasach IV i V, a ponadto</p> <ul style="list-style-type: none"> – odróżnia zdania / wypowiedzenia pojedyncze od zdań złożonych II.1.12) – odróżnia zdania złożone współrzędnie od zdań złożonych podrzędnie II.1.12) – tworzy zdania złożone współrzędnie i podrzędnie II.1.12) – przekształca zdania złożone w pojedyncze II.1.13) – łączy zdania pojedyncze w złożone II.1.13) – rozumie funkcje poszczególnych zdań / wypowiedzeń II.1.12) 	
<p>II. Kształcenie językowe</p> <p>2. Zróżnicowanie języka</p>		
<p>Material nauczania</p>	<p>Zagadnienia (pojęcia, terminy)</p>	<p>Przewidywane osiągnięcia Uczeń:</p>
<p>teksty kultury:</p> <ul style="list-style-type: none"> – utwory poetyckie i prozatorskie (w tym lektura 	<p>jak w klasach IV i V, a ponadto</p> <ul style="list-style-type: none"> – oficjalna i nieoficjalna odmiana 	<p>jak w klasach IV i V, a ponadto</p> <ul style="list-style-type: none"> – posługuje się oficjalną i nieoficjalną odmianą polszczyzny II.2.2) – dostosowuje sposób wyrażania się

<p>obowiązkowa i uzupełniająca) – teksty informacyjne, publicystyczne, reklamowe</p>	<p>polszczyzny – słownictwo neutralne i wartościujące – antonim</p>	<p>do oficjalnej i nieoficjalnej sytuacji komunikacyjnej II.2.2) – rozpoznaje w tekście / wypowiedzi słownictwo neutralne II.2.6) – rozumie funkcje słownictwa neutralnego w tekście II.2.6) – rozpoznaje w tekście / wypowiedzi słownictwo wartościujące II.2.6) – rozumie funkcje słownictwa wartościującego w tekście II.2.6) – rozróżnia antonimy II.2.8) – poprawnie używa antonimów II.2.8) – rozumie funkcje antonimów w tekście II.2.8) – wykorzystuje antonimy przy tworzeniu własnych wypowiedzi II.2.8)</p>
<p>II. Kształcenie językowe 3. Komunikacja językowa i kultura języka</p>		
<p>Material nauczania</p>	<p>Zagadnienia (pojęcia, terminy)</p>	<p>Przewidywane osiągnięcia Uczeń:</p>
<p>– teksty kultury – wypowiedzi ustne</p>	<p>jak w klasach IV i V, a ponadto – typy komunikatów – intonacja</p>	<p>jak w klasach IV i V, a ponadto – rozróżnia typy komunikatu: informacyjny, literacki, reklamowy, ikoniczny II.3.1) – dostrzega wywieranie presji (manipulowanie) za pomocą słownych komunikatów II.3.3) – rozumie, czym jest intonacja II.3.6) – stosuje intonację poprawną ze względu na cel wypowiedzi II.3.6)</p>

II. Kształcenie językowe	
4. Ortografia i interpunkcja	
Zagadnienia ortograficzne i interpunkcyjne	Przewidywane osiągnięcia Uczeń:
wielka litera jak w klasach IV i V	jak w klasach IV i V
ó i u jak w klasach IV i V	jak w klasach IV i V
rz i ź jak w klasach IV i V	jak w klasach IV i V
ch i h jak w klasach IV i V, a ponadto – h w wyrazach obcego pochodzenia	jak w klasach IV i V, a ponadto – zapisuje h w wyrazach obcego pochodzenia rozpoczynających się cząstkami <i>hipo-</i> , <i>hydro-</i> , <i>hiper-</i> , <i>homo-</i> , <i>helio-</i> II.4.1)
przymiotniki złożone jak w klasach IV i V	jak w klasach IV i V
-ji, -ii, -i jak w klasach IV i V	jak w klasach IV i V
em, en, om, on, q, ę jak w klasach IV i V	jak w klasach IV i V
przymyki, wyrażenia przymikowe, przymyki złożone jak w klasach IV i V	jak w klasach IV i V
zakończenia rzeczowników – rzeczowniki zakończone na -ctwo, -dztwo, -stwo	– zna i stosuje w praktyce zasady dotyczące pisowni rzeczowników zakończonych na -ctwo, -dztwo, -stwo II.4.1) – zapisuje -ctwo w zakończeniach rzeczowników będących nazwami pojęć, jeśli w zakończeniu tematu fleksyjnego

	<p>wyrazu, od którego pochodzi nazwa pojęcia, jest <i>t, c, ć, cz</i> lub <i>k</i> II.4.1)</p> <p>– zapisuje <i>-dztwo</i> w zakończeniach rzeczowników będących nazwami pojęć, jeśli w zakończeniu tematu fleksyjnego wyrazu, od którego pochodzi nazwa pojęcia, jest <i>d, dz</i> lub <i>dź</i> II.4.1)</p>
<i>e</i> ruchome	– wie, że w niektórych formach tego samego rzeczownika może występować lub zanikać <i>e</i> II.4.1)
liczebniki ułamkowe	<p>– zna i stosuje w praktyce zasady dotyczące pisowni liczebników ułamkowych II.4.1)</p> <p>– zapisuje rozdzielnie liczebniki <i>pół, półtora, ćwierć</i> z rzeczownikami w dopełniaczu II.4.1)</p> <p>– zapisuje łącznie liczebniki <i>pół, półtora, ćwierć</i> z rzeczownikami w mianowniku II.4.1)</p> <p>– zapisuje łącznie liczebniki <i>pół, półtora, ćwierć</i> z przymiotnikami II.4.1)</p>
daty	<p>– zna i stosuje w praktyce zasady dotyczące pisowni dat II.4.1)</p> <p>– zna trzy sposoby zapisu poszczególnych składników daty II.4.1)</p> <p>– w zapisie słownym nazwy miesiący używa w dopełniaczu II.4.1)</p> <p>– stosuje poprawną kolejność zapisywania składników pełnej daty II.4.1)</p>
<p>znaki interpunkcyjne jak w klasach IV i V, a ponadto</p> <p>– stosowanie: nawiasu, średnika</p>	<p>jak w klasach IV i V, a ponadto</p> <p>– rozdziela przecinkiem zdania (wypowiedzenia) składowe w zdaniu (wypowiedzeniu) złożonym II.4.2)</p> <p>– stosuje nawias przy wtrąceniach II.4.2)</p> <p>– poprawnie stosuje średnik II.4.2)</p>

III. Tworzenie wypowiedzi 1. Elementy retoryki		
Materiał nauczania	Zagadnienia (pojęcia, terminy)	Przewidywane osiągnięcia Uczeń:
– teksty pisane – wypowiedzi ustne	jak w klasie IV, a ponadto – argument – perswazja	jak w klasie IV, a ponadto – rozróżnia argumenty odnoszące się do faktów III.1.2) – rozróżnia argumenty odnoszące się do logiki III.1.2) – rozróżnia argumenty odnoszące się do emocji III.1.2) – rozróżnia i wskazuje środki perswazji III.1.6) – rozumie funkcje środków perswazji III.1.6)
III. Tworzenie wypowiedzi 2. Mówienie i pisanie		
Zagadnienia (pojęcia, terminy)	Przewidywane osiągnięcia Uczeń:	
jak w klasach IV i V, a ponadto – list oficjalny – podziękowanie – dedykacja – opis przeżyć wewnętrznych – charakterystyka postaci rzeczywistej – charakterystyka bohatera literackiego – notatka – scenariusz filmowy	jak w klasach IV i V, a ponadto – tworzy wypowiedzi pisemne w następujących formach gatunkowych: – opowiadanie twórcze z elementami innych form wypowiedzi III.2.1), III.2.9) – opowiadanie odtwórcze z elementami innych form wypowiedzi III.2.1), III.2.9) – list oficjalny III.2.1), III.2.9) – charakterystyka postaci rzeczywistej III.2.1), III.2.9) – charakterystyka bohatera literackiego III.2.1), III.2.9) – opis przeżyć wewnętrznych III.2.1), III.2.9) – dedykacja III.2.1), III.2.9)	

	<ul style="list-style-type: none"> – tworzy proste notatki (np. w formie tabeli, wykresu) III.2.4, III.2.9) – redaguje podziękowania III.2.1), III.2.9) – redaguje scenariusz filmowy na podstawie fragmentów książki oraz własnych pomysłów III.2.8), III.2.9)
<p>IV. Samokształcenie</p> <p>Uczeń:</p>	
<p>jak w klasach IV i V, a ponadto</p>	
<ul style="list-style-type: none"> – korzysta ze słownika terminów literackich IV.5) – rozdziernia typy definicji słownikowych IV.6) – określa swoistość definicji słownikowych IV.6) – efektywnie posługuje się technologią informacyjną IV.9) – efektywnie korzysta z zasobów internetowych IV.9) – wykorzystuje technologię informacyjną i zasoby internetowe do prezentowania własnych zainteresowań IV.9) 	

Teksty kultury i propozycje lektur

W trakcie nauki w klasach IV–VI uczniowie powinni poznawać różne teksty kultury:

- najstarsze teksty – mitologia, fragmenty *Biblii*;
- źródła i teksty historyczne, np. fragmenty kronik, pamiętników, listów;
- teksty literackie: baśnie, legendy, opowiadania, utwory poetyckie i prozatorskie z klasyki dziecięcej i młodzieżowej – polskiej i światowej, utwory dramatyczne;
- teksty użytkowe;
- teksty publicystyczne – wybrane artykuły prasowe; wywiady, reportaże z pism dziecięcych i młodzieżowych;
- teksty popularnonaukowe;
- elementy dziedzictwa kulturowego – dzieła wybitnych malarzy i rzeźbiarzy polskich i światowych reprezentatywne dla danej epoki;
- polskie pieśni patriotyczne;
- audycje i słuchowiska radiowe;
- programy telewizyjne;

Klasa VI

Lektury obowiązkowe:

- ~~Henryk Sienkiewicz, *W pustyni i w puszczy*,~~
- John Ronald Reuel Tolkien, *Hobbit, czyli tam i z powrotem*;
- ~~Rafał Kosik, *Felix, Net i Nika* oraz *Gang Niewidzialnych Ludzi*,~~
- Adam Mickiewicz, *Pan Tadeusz* (fragmenty: polowanie i koncert Wojskiego) ;
- ~~Bolesław Prus, *Katarynka*,~~
- wybrane wiersze: Jana Brzechwy, Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego, Anny Kamieńskiej, Joanny Kulmowej, Adama Mickiewicza, Juliusza Słowackiego, Leopolda Staffa, Juliana Tuwima, Jana Twardowskiego, oraz pieśni patriotyczne (w tym Rota Marii Konopnickiej).

Lektury uzupełniające:

Dwie pozycje książkowe w całości. Do wyboru spośród następujących:

- Marcin Koziół, *Skrzynia Władcy Piorunów*;
- Stanisław Lem, *Cyberiada* (fragmenty);
- Kornel Makuszyński, wybrana powieść;
- Henryk Sienkiewicz, *Janko Muzykant*, *Krzyżacy*, *Sąd Ozyrysa*, *W pustyni i w puszczy*;
- Edmund Niziurski, *Sposób na Alcybiadesa*;
- Alfred Szklarski, wybrana powieść;
- Aleksander Dumas, *Trzej muszkietierowie*;
- Joseph Rudyard Kipling, *Księga dżungli*;
- wybrane pozycje z serii *Nazywam się...*
- Bolesław Prus, *Katarynka*

Inne utwory literackie i teksty kultury przynależne do teatru, filmu, muzyki, sztuk plastycznych i audiowizualnych wybrane przez nauczyciela.

IV. Sposoby osiągania celów kształcenia – metody, formy pracy, indywidualizacja

Przed przystąpieniem do realizacji proponowanego programu nauczania nauczyciel powinien dokonać diagnozy zespołu klasowego, z którym przyjdzie mu pracować, i na tej podstawie zaplanować dobór metod nauczania i form pracy. Poza możliwościami intelektualnymi uczniów

należy też wziąć pod uwagę potrzeby i zainteresowania dzieci, a także ogólne warunki (np. dostęp do biblioteki, pracowni komputerowej / multimedialnej), w jakich program będzie realizowany. Stosowane metody i formy pracy powinny być jak najbardziej różnorodne. Pozwala to unikać monotonii, a także sprzyja zaangażowaniu uczniów w pracę na zajęciach. Poza dostosowaniem metod i form pracy do potrzeb i możliwości uczniów trzeba też systematycznie, w sposób dobrze przemyślany i zaplanowany sprawdzać i oceniać poziom osiągnięć uczniów, a także pamiętać o ewaluacji i nieustannym doskonaleniu swojego warsztatu pracy.

Podczas lekcji uczeń powinien być aktywny, czyli jak najbardziej zaangażowany w realizację działań zaplanowanych przez nauczyciela, który sam schodzi na dalszy plan – staje się konsultantem, doradcą, twórcą sytuacji dydaktycznych. Dziecko natomiast musi myśleć i działać, uczyć się samodzielności w dochodzeniu do wiedzy, umiejętnie współpracować z rówieśnikami. Osiąganiu takich celów sprzyja realizacja zadań w formie pracy grupowej (zespołowej), z wykorzystaniem metod aktywizujących. Nie należy jednak rezygnować z tradycyjnych metod i form pracy. Najbardziej racjonalnym rozwiązaniem byłoby zachowanie równowagi między stosowaniem metod „tradycyjnych” i aktywizujących. W związku z tym proponujemy wykorzystywanie na lekcjach następujących metod i form pracy:

- **Formy pracy:**
 - indywidualna,
 - jednostkowa,
 - grupowa (zespołowa),
 - zbiorowa.
- **Metody (zalecane na poziomie klas IV–VI):**
 - metody słowne (podające: opis, opowiadanie, pogadanka podająca, praca z książką, instruktaż),
 - metoda zajęć praktycznych,
 - metoda oglądowa,
 - analiza wzorca,
 - przekład intersemiotyczny,
 - burza mózgów,
 - metaplan,
 - kula śnieżna,
 - piramida priorytetów,

- ranking diamentowy,
- ćwiczenia dramowe,
- debata „za i przeciw”,
- karty pracy,
- klatki filmowe,
- gry dydaktyczne.

W celu skutecznego realizowania celów zapisanych w programie wskazane jest też podejmowanie takich działań, jak:

- wycieczki do muzeów (skansenów), galerii, izb regionalnych;
- odwiedzanie miejsc pamięci narodowej;
- wyjścia do kina, teatru, opery, filharmonii;
- organizowanie wystaw prac uczniów związanych z poznawanymi na lekcjach tekstami (np. ilustracji do utworów);
- tworzenie klasowych zbiorów poezji (np. z okazji Dnia Matki / świąt narodowych);
- organizowanie konkursów, przeglądów (np. fotograficznych, ortograficznych, recytatorskich, prac plastycznych);
- praca nad scenariuszem przedstawienia;
- przygotowywanie klasowych / szkolnych przedstawień / inscenizacji (teatr aktora, teatr kukielkowy);
- prezentacja i czytanie czasopism młodzieżowych;
- nagrywanie audycji radiowych / słuchowisk;
- podejmowanie działań mających na celu integrowanie treści międzyprzedmiotowych (język polski, historia, plastyka, muzyka);
- praca nad gazetką klasową / szkolną;
- włączanie się w życie kulturalne szkoły / miejscowości / regionu;
- praca nad stroną internetową klasy / szkoły / koła zainteresowań / samorządu szkolnego;
- podtrzymywanie tradycji regionalnych i narodowych;
- wizyty w bibliotece szkolnej / publicznej / wiejskiej / miejskiej / wojewódzkiej.

Nieodzownym elementem kształcenia polonistycznego w klasach IV–VI powinna być indywidualizacja pracy zależna od możliwości ucznia – praca z uczniem zdolnym i uczniem mającym trudności w nauce. Na początku klasy IV nauczyciel powinien dokonać diagnozy

AUTOR: Andrzej Surdej

wstępnej (np. w formie pisemnej) oraz zapoznać się z dostępnymi opiniami i orzeczeniami wydanymi przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne. Działania te pozwolą dostosować (zróżnicować) metody i formy pracy oraz wymagania (kryteria oceniania) do możliwości i potrzeb konkretnego ucznia (wymagającego pomocy, zdolnego).

Indywidualizację pracy ułatwia stosowanie elementów oceniania kształtującego, np.:

- podawanie w miarę precyzyjnych kryteriów oceniania;
- przekazywanie informacji zwrotnej (głównie przy pracach pisemnych);
- uwzględnianie samooceny ucznia.

W przypadku ucznia mającego trudności w nauce istotne jest również pozytywne wzmacnianie, motywowanie, dostrzeganie nawet niewielkich postępów. Uczeń uzdolniony z kolei powinien mieć możliwość zaprezentowania swoich osiągnięć na forum klasy bądź szkoły, wzięcia udziału w różnego rodzaju konkursach, turniejach, przeglądach. Pełna indywidualizacja pracy nie jest możliwa podczas zajęć lekcyjnych ze względu na różne ograniczenia (np. czasowe, związane z liczebnością klasy), dlatego po rozpoznaniu potrzeb i możliwości konkretnego zespołu klasowego warto poprowadzić zajęcia dodatkowe – dla uczniów uzdolnionych i mających trudności w nauce.

Indywidualnego podejścia wymagają również uczniowie ze specyficznymi trudnościami w nauce czytania i pisania (dysleksja, dysortografia, dysgrafia). Podczas pracy z nimi nauczyciel powinien uwzględnić zalecenia zapisane w aktualnej opinii poradni psychologiczno-pedagogicznej.

V. Propozycje kryteriów oceny i metod sprawdzania osiągnięć uczniów

Nie ma wątpliwości, że ocenianie to jeden z najtrudniejszych elementów dydaktyki. Dylematy z nim związane towarzyszą zapewne każdemu nauczycielowi. Ocenianie budzi też wiele emocji wśród uczniów. Sprawdzanie efektów pracy dzieci jest jednak integralnym składnikiem procesu kształcenia i nie można go pominąć. Podstawa programowa formułuje wymagania edukacyjne wobec uczniów, a nauczyciel jest zobowiązany oceniać ucznia, czyli informować go o postępach w opanowywaniu poszczególnych umiejętności. Każdy uczeń podlega ocenianiu na kolejnych lekcjach, w trakcie całego roku szkolnego. Właściwie stosowane ocenianie pomaga mu się uczyć, gdyż stanowi dla niego ważną informację zwrotną – wskazuje, co zrobił dobrze, co i w jaki sposób powinien jeszcze poprawić oraz jak ma dalej pracować. Informacja zwrotna ułatwia też uczniom właściwe planowanie własnego uczenia się, daje im zatem poczucie odpowiedzialności

za swoje osiągnięcia. Poza wystawianiem ocen bieżących nauczyciel ustala też zasady oceniania śródrocznego i końcoworocznego. Musi to robić zgodnie z obowiązującymi przepisami i wymagania te zawrzeć w PSO. Pod koniec nauki w szkole podstawowej uczeń jest też poddawany zewnętrznej ocenie przeprowadzanej podczas państwowego systemu egzaminacyjnego.

Ocenianie bieżące powinno być poprzedzone przekazaniem uczniowi kryteriów oceniania, czyli informacji, co będzie oceniane i w jaki sposób. Kryteria powinny być wyraziste i jednoznaczne, oparte na porozumieniu z uczniami i przez nich akceptowane. Muszą też być jawne dla rodziców. Szczegółowe kryteria i zasady oceniania każdy nauczyciel określa w PSO.

Propozycja oceniania wiedzy i umiejętności uczniów na lekcjach języka polskiego w klasach IV–VI

Na lekcjach języka polskiego ocenie podlegają:
– mówienie (opowiadania ustne – twórcze i odtwórcze);
– czytanie: <ul style="list-style-type: none"> – głośne, – ciche ze zrozumieniem;
– pisanie, redagowanie określonych form wypowiedzi (w domu i w klasie);
– posługiwanie się poznanymi zasadami ortograficznymi;
– znajomość treści lektur obowiązkowych i uzupełniających;
– znajomość wybranych zagadnień z nauki o języku (gramatyki);
– inne (np. recytacja, rysunkowe konkretyzacje utworów literackich, realizacja zadań w grupie).

Proponowane sposoby oceniania poszczególnych umiejętności:

Umiejętność:	Sposób oceniania:
– mówienie	– kryteria oceny opowiadania ustnego
– głośne czytanie	– kryteria oceny głośnego czytania

– czytanie ciche ze zrozumieniem	– według liczby uzyskanych punktów przeliczanych na oceny (skala podawana przed każdym sprawdzianem)
– pisanie, redagowanie określonych form wypowiedzi (w domu i w klasie)	– kryteria oceny pisemnych prac klasowych i domowych (ćwiczenia redakcyjne)
– posługiwanie się poznanymi zasadami ortograficznymi (dyktanda)	– zasady oceniania dyktand
– znajomość treści lektur obowiązkowych i uzupełniających	– według liczby uzyskanych punktów przeliczanych na oceny (skala podawana przed każdym sprawdzianem)
– znajomość wybranych zagadnień z nauki o języku (gramatyki)	– według liczby uzyskanych punktów przeliczanych na oceny (skala podawana przed każdym sprawdzianem)
– recytacja	– kryteria oceny recytacji
– rysunkowe konkretyzacje utworów literackich	– kryteria oceny rysunkowych konkretyzacji utworów
– ocena realizacji zadań w grupie	– kryteria oceny współpracy w grupie

Kryteria oceniania wybranych umiejętności – propozycje

Przykładowe kryteria oceny opowiadania ustnego

Numer kryterium	Kryteria	Liczba punktów ¹
I.	Związek wypowiedzi (opowiadania) z zadaniem tematem	1 p.
II.	Rozwinięcie wypowiedzi w ramach określonej koncepcji ucznia	0–2 p.
III.	Wyraźne mówienie (uczeń jest dostatecznie słyszany i rozumiany)	1 p.

¹ Propozycje przeliczania punktów na oceny nauczyciel ustala w PSO.

IV.	Spójność i logiczne uporządkowanie wypowiedzi	1 p.
V.	Płynność opowiadania (właściwe tempo mówienia)	1 p.
VI.	Przestrzeganie poprawności językowej (dopuszczalne 3 błędy)	1 p.
VII.	Wyraziste mówienie (uczeń dostosowuje sposób mówienia do sytuacji opowiadania; zaciekawia, potęguje napięcie itp.)	1 p.

Przykładowe kryteria oceny głośnego czytania

Numer kryterium	Kryteria	Liczba punktów
I.	Płynność czytania (opanowanie tekstu) (do dwóch błędów, tj. nieznaczące „przekręcenia” – 2 punkty; od 3 do 5 błędów – 1 punkt; liczne błędy; częste poprawianie przez nauczyciela wykluczają przyznawanie punktów za kolejne kryteria; uczeń otrzymuje ocenę niedostateczną)	0–2 p.
II.	Wyraźne czytanie (uczeń jest słyszany i rozumiany)	1 p.
III.	Właściwe tempo czytania (dostosowane do sytuacji ukazanej w tekście; przestrzeganie znaków interpunkcyjnych)	1 p.
IV.	Wyraziste czytanie (uczeń dostosowuje sposób czytania do sytuacji ukazanej w tekście; głosem wyraża uczucia, zaciekawia, wzrusza itp.)	0–2 p.

Przykładowe kryteria oceny rysunkowych konkretyzacji utworów

Numer kryterium	Kryteria	Liczba punktów
I.	Zrealizowanie w pracy plastycznej podanego tematu	1 p.
II.	Związek pracy z tekstem (dopuszczalne, w zależności od stopnia trudności, 1–2 rozbieżności)	1 p.
III.	Oryginalność wyrażonej treści	1–2 p.
IV.	Oryginalność zastosowanej techniki (2 punkty przyznaje się, jeżeli uczeń do wykonania pracy użył innych materiałów niż kartka i kredki)	1–2 p.

Przykładowe kryteria oceny współpracy w grupie

Numer	Elementy współpracy podlegające punktowaniu	Liczba punktów
I.	Ogólne zaangażowanie w pracę grupy	0–2 p.
II.	Bezpośredni wkład w realizację powierzonego zadania	0–2 p.
III.	Stopień wywiązania się z pełnionej funkcji	0–2 p.
IV.	Umiejętności współpracy z innymi	0–2 p.
V.	Rozumienie własnej sytuacji w grupie	0–2 p.

Przykładowe kryteria oceny krótkiej formy wypowiedzi – zaproszenia

Numer kryterium	Kryteria	Liczba punktów
I.	Zamieszczenie informacji będących odpowiedziami na pytania: <ol style="list-style-type: none"> 1. kto? (podpis pod zaproszeniem) 2. kogo? (informacje o adresacie) 3. na co? (nazwa uroczystości, imprezy) 	1 p. 1 p. 1 p.

	4. kiedy? (dzień, miesiąc, rok, godzina)	1 p.
	5. gdzie? (miejsce uroczystości, imprezy)	1 p.
II.	Zastosowanie charakterystycznego słownictwa (np. <i>uprzejmie / serdecznie zapraszam, mam zaszczyt / honor zaprosić, proszę o przybycie na...</i>)	1 p.
III.	Zwięzłość, rzeczowość oraz informacyjny charakter wypowiedzi	1 p.
IV.	Poprawność językowa (dopuszczalny 1 błąd)	1 p.
V.	Poprawność ortograficzna (dopuszczalny 1 błąd)	1 p.
VI.	Poprawność interpunkcyjna (dopuszczalny 1 błąd)	1 p.
VII.	Estetyka zapisu (czystość, czytelność zapisu – dopuszczalne 1 estetyczne skreślenie)	1 p.

Przykładowe kryteria oceny dłuższej formy wypowiedzi – listu prywatnego

Numer kryterium	Kryteria	Liczba punktów
I.	Zgodność pracy z tematem	1 p.
II.	Rozwinięcie tematu	0–2 p.
III.	Obecność elementów charakterystycznych dla listu (miejsce, data, nagłówek, podpis)	1 p.
IV.	Odpowiedni układ graficzny (właściwe rozmieszczenie charakterystycznych elementów, akapity, odstępy, marginesy)	1 p.
V.	Trójdzielność wypowiedzi z zachowaniem właściwych proporcji (wstęp, rozwinięcie, zakończenie)	1 p.
VI.	Obecność zwrotów do adresata (2– 3 poza nagłówkiem)	1 p.

VII.	Poprawność językowa (dopuszczalne 2 błędy)	1 p.
VIII.	Poprawność ortograficzna (dopuszczalne 2 błędy)	1 p.
IX.	Poprawność interpunkcyjna (dopuszczalne 3 błędy)	1 p.
X.	Estetyka zapisu (czystość, czytelność zapisu – dopuszczalne 2– 3 estetyczne skreślenia)	1 p.

VI. Cele wychowawcze i sposoby ich osiągnięcia

Z działaniami dydaktycznymi zmierzającymi do osiągnięcia założonych celów kształcenia powinny iść w parze działania wychowawcze. Polonista nie tylko realizuje konkretny materiał nauczania z zakresu języka polskiego, lecz także oddziałuje wychowawczo na uczniów w trakcie procesu dydaktycznego. W sferze wychowawczej nauczyciel polonista musi bazować na postawach wpojonych dzieciom w domu oraz w trakcie kształcenia zintegrowanego (ugruntowywać je), a ponadto rozwijać (kształtować) nowe, typowe dla kolejnego etapu rozwoju emocjonalnego uczniów. W szczególności powinien kształtować u wychowanków:

- umiejętność rozpoznawania własnych mocnych i słabych stron, zalet i wad (pozytywny sposób postrzegania siebie);
- właściwy stosunek do własnych pozytywnych i negatywnych emocji;
- umiejętność radzenia sobie w sytuacjach trudnych;
- umiejętność komunikowania otoczeniu swoich uczuć i opinii, wymagania od innych respektowania własnych praw (asertywność);
- umiejętność szukania pomocy;
- umiejętność respektowania podstawowych zasad i reguł obowiązujących w relacjach międzyludzkich;
- umiejętność dostrzegania problemów i potrzeb kolegów niepełnosprawnych, osób chorych i starszych;

- pełną szacunku otwartość na innych;
- postawę tolerancji wobec innych ludzi, a zwłaszcza przedstawicieli różnych ras i kultur;
- umiejętność wczuwania się w stany wewnętrzne drugiej osoby (empatia);
- wrażliwość moralną (opartą na kanonie podstawowych wartości etycznych) i estetyczną;
- świadomość wartości rodziny, koleżeństwa, przyjaźni w życiu osobistym człowieka;
- wrażliwość na problemy środowiska;
- umiejętność dostrzegania zmian zachodzących w otaczającym środowisku oraz ich wartościowania;
- postawę patriotyczną związaną z wartościami kulturowymi;
- więź z krajem ojczystym i świadomość obywatelską;
- szacunek dla dobra wspólnego i postaw prospołecznych;
- szacunek dla własnego państwa, symboli narodowych;
- umiejętność odbioru informacji rozpowszechnianych przez media;
- postawę świadomego i odpowiedzialnego korzystania ze środków masowego przekazu;
- szacunek dla tradycji, polskiego dziedzictwa kulturowego;
- szacunek dla obowiązujących norm i zasad;
- poczucie związku z domem rodzinnym, wspólnotą szkolną, lokalną, narodową;
- pozytywne nawyki (np. systematyczność, obowiązkowość, odpowiedzialność za podejmowane działania, rzetelność, słowność);
- poczucie odpowiedzialności za wypowiedzane słowa (ich treść, formę i estetykę);
- umiejętność współpracy w grupie;
- umiejętność formułowania własnych opinii, sądów, wniosków;
- świadomość językową oraz szacunek dla języka ojczystego;
- otwartości na kulturę.

Nauczyciel przed każdą kolejną lekcją powinien określić cel wychowawczy, jaki w szczególności sposób można wyeksponować przy pracy nad konkretnym materiałem nauczania. Do realizacji celów wychowawczych przydatne wydają się zwłaszcza teksty literackie (głównie fragmenty prozy zamieszczone w podręczniku bądź całe teksty lektur). Działania, jakie podejmują bohaterowie, zdarzenia, w jakich uczestniczą, postawy, które sobą reprezentują, poglądy, które wyrażają, mogą być dobrym punktem wyjścia do kształtowania pozytywnych postaw czy nawyków u dzieci. Jednak na lekcjach nauki o języku również można z powodzeniem realizować cele wychowawcze.

Oto kilka przykładów sytuacji dydaktycznych realizowanych na podstawie konkretnego materiału nauczania z podręczników do klas IV, które mogą być wzorcem do planowania i realizowania własnych celów wychowawczych.

Materiał nauczania	Temat lekcji	Cel wychowawczy	Metoda nauczania
Agnieszka Frączek, <i>Obibok</i>	Kim jest tytułowy obibok?	– kształtowanie pozytywnych nawyków: pracowitości, obowiązkowości – kształcenie umiejętności formułowania własnych opinii na temat określonych postaw	– pogadanka
Carlo Collodi, <i>Pinokio</i>	Czy decyzja Pinokia o porzuceniu szkoły była słuszna?	– podkreślenie roli szkoły jako miejsca, w którym kształtują się normy życia społecznego – wyrabianie nawyku odpowiedzialności za podejmowane działania, decyzje	– piramida priorytetów
Małgorzata Szyszko-Kondej, <i>Napiszę książkę o III b, ale na pewno nie sama...</i>	Czego dowiadujemy się o Felku – głównym bohaterze poznanego opowiadania?	– kształcenie umiejętność dostrzegania problemów i potrzeb osób chorych – kształtowanie empatii oraz wrażliwości moralnej – kształtowanie świadomości wartości	– burza mózgów

		koleżeństwa i przyjaźni w życiu osobistym człowieka	
<i>Jak długo w sercach naszych</i> _____ _____ Jerzy Ficowski, <i>O ptakach i ojczyźnie</i> _____ _____ Józef Wybicki, <i>Mazurek Dąbrowskiego</i>	Do jakich regionów Polski i historycznych miejsc nawiązują słowa poznanej pieśni? _____ Co jest tematem wiersza Jerzego Ficowskiego <i>O ptakach i ojczyźnie?</i> _____ Jestem Polakiem. Znam swój hymn narodowy.	– kształcenie szacunku dla własnego państwa, symboli narodowych – kształcenie szacunku dla tradycji, polskiego dziedzictwa kulturowego – kształcenie poczucia związku ze wspólnotą narodową – kształtowanie właściwej więzi z krajem ojczystym – kształtowanie świadomości obywatelskiej – kształcenie pozytywnych nawyków	– pogadanka – piramida priorytetów
Ignacy Krasicki, <i>Przyjaciele</i>	Które słowa poznanej piosenki uważasz za najważniejsze i dlaczego?	– kształtowanie świadomości wartości koleżeństwa i przyjaźni w życiu osobistym człowieka – kształcenie empatii, wrażliwości moralnej – kształcenie umiejętności dostrzegania problemów i potrzeb kolegów	– pogadanka – debata „za i przeciw”

Anatol Stern, <i>O tym, co jest najpiękniejsze na świecie</i>	O tym, co jest najpiękniejsze na świecie. Rozmawiamy o wartościach.	– budzenie szacunku dla postaw prospołecznych – kształtowanie wrażliwości moralnej – kształtowanie świadomości wartości koleżeństwa i przyjaźni w życiu osobistym człowieka – zwrócenie uwagi na wartości, które powinny być ważne w życiu człowieka	– ranking diamentowy
Przysłówek	Kraina języka. Przysłówek.	– kształcenie umiejętności świadomego stosowania słownictwa wartościującego – wytłumaczenie a względności oceny	– pogadanka

Zestaw metod i działań, które w szczególny sposób sprzyjają realizacji celów wychowawczych

Metody nauczania, podejmowane działania:

- pogadanka;
- dyskusja;
- drzewko decyzyjne;
- debata „za i przeciw”;
- metaplan;
- piramida priorytetów;

- ranking diamentowy;
- ćwiczenia dramowe;
- poker kryterialny;
- burza mózgów;
- gry dydaktyczne;
- projekt edukacyjny;
- wycieczki do muzeów (skansenów), galerii, izb regionalnych;
- odwiedzanie miejsc pamięci narodowej;
- wyjścia do kina, teatru, opery, filharmonii;
- organizowanie konkursów, przeglądów;
- przygotowywanie klasowych / szkolnych przedstawień / inscenizacji;
- nagrywanie audycji radiowych / słuchowisk;
- praca nad gazetką klasową / szkolną;
- włączanie się w życie kulturalne szkoły / miejscowości / regionu;
- praca nad stroną internetową klasy / szkoły / koła zainteresowań / samorządu uczniowskiego;
- wizyty w bibliotece szkolnej / publicznej / wiejskiej / miejskiej / wojewódzkiej.